

**НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР
„ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ”**

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

**Всеукраїнської науково-практичної конференції
„Наукове забезпечення становлення та розвитку
фермерського руху в Україні”
присвяченої 85 річчю з дня народження
доктора економічних наук, професора, академіка НААН
МЕСЕЛЬ-ВЕСЕЛЯКА ВІКТОРА ЯКОВИЧА
(5 вересня 2023 р.)**

**Київ
ННЦ «ІАЕ»
2023**

УДК 061.3:303.4:338.432

3

Автори:

Рецензенти:

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки»
(протокол № від 2023 р.)*

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції „Наукове забезпечення становлення та розвитку фермерського руху в Україні” з нагоди 85-ї річниці від дня народження відомого українського вченого доктора економічних наук, професора, академіка НААН Месель-Веселяка Віктора Яковича (5 вересня 2023 року). Київ : ННЦ «ІАЕ», 2023 – ...

с.

ISBN

В збірнику представлені тези доповідей наукових співробітників та науково-педагогічних працівників, аспірантів провідних вітчизняних наукових установ та вищих навчальних закладів, в яких розглядаються результати досліджень авторів.

УДК 061.3:303.4:338.432

6. Державне фінансування аграрного сектору АПК (моніторинг бюджетних програм за 2002-2013 роки), Дем'яненко М.Я., Шолойко А.С. – К.: ННЦ ІАЕ, 2013. - 120 с.

7. Сільське господарство України за 2021 рік: статистичний збірник/ Держстат України, 2022. 220 с.

8. Особисті селянські господарства за регіонами на 1 січня 2019 року. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/sg/osg/osg_reg/osg_reg_u/osg_reg_0119_u.html

9. Шпикуляк О.Г., Малік М.Й. Становлення організаційно-економічної моделі сімейного фермерства в Україні: інституційні засади, проблеми та пріоритети. Економіка АПК. 2019. № 9. С. 86–98. УДК 636.08:657.372. 631.164

ВПЛИВ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ У ФЕРМЕРСЬКИХ ФОРМУВАННЯХ

*Людвенко Д. В., доктор економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник (buttercup@ukr.net)
Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки», м. Київ*

*Томілова-Яремчук Н.О., кандидат економічних наук, доцент
(ntomilova1984@gmail.com)
Білоцерківський національний аграрний
університет, м. Біла Церква*

Результативність господарської діяльності галузей аграрного виробництва є важливим завданням для забезпечення стабільності та ефективності сільського господарства, особливо у господарюванні фермерських формувань, а саме:

- вплив на рентабельність підприємств;
- виробничі потужності та експортні можливості;
- забезпечення населення якісними та безпечними харчовими продуктами;
- збереження та захист навколишнього середовища.

Список є неповним та вимагає дослідження різних факторів, таких як кліматичні умови, доступність природних ресурсів (грунти,

вода, органічні добрива добрива), технологічний рівень виробництва, ступінь розвиненості інфраструктури, ринків збуту та інше.

Слід зазначити, що проблемами підвищення економічної ефективності функціонування фермерських підприємств в сучасних умовах господарювання знайшли своє відображення у наукових працях вітчизняних вчених, таких як: В. О. Гетьманський, О. І. Іляш [1], С.С. Габор, В.С. Габор [2], В.Я. Мессель-Веселяк, В.І. Отенко [3], Є.М. Стрілець [4], Т. Ф.Косянчук, Ю. Г. Галкіна [5] та багато інших.

На нашу думку, головним інструментом впливу на результативність здійснення господарської діяльності у фермерських формуваннях є аналіз економічної, соціальної та екологічної ефективності підприємств (рис.1).

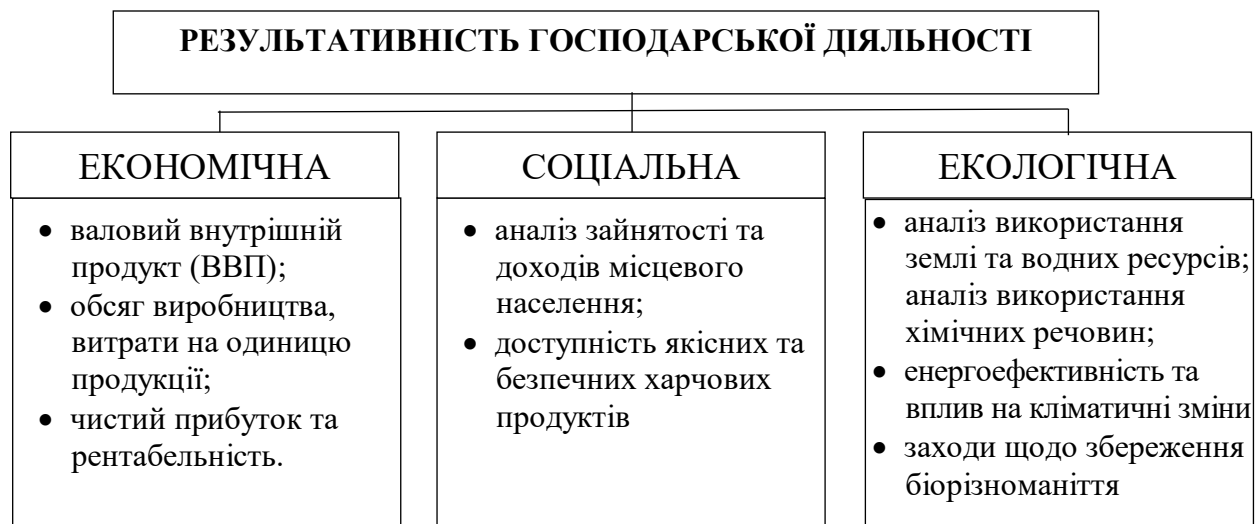

Рис. 1. Вплив на результативність господарської діяльності

У результаті трансформації аграрного сектору економіки України до ринкових умов господарювання запроваджено приватну власність на землю, проведено земельну реформу: продаж землі підприємствам та громадянам, створення сільськогосподарських підприємств ринкового спрямування, сформовано фермерські господарства, розвиваються господарства населення, особисті селянські господарства. Сформовано різні організаційно-правові виробничі структури ринкового типу, їх кількість і площі землекористування наведені у табл.1.

Таблиця 1

**Структура сільськогосподарських формувань в Україні
та їх землекористування, 2021 р.**

Форми господарювання	Кількість підприємств, тис.	Площа сільськогосподарських угідь, тис. га	%	Середній розмір 1 господарства, га
Усі категорії господарств		39490	100	
Сільськогосподарські підприємства всього (разом із фермерськими)	39,3	20823	52,7	530
у т.ч.: сільськогосподарські підприємства (без фермерських)	12,7	15854	40,1	1251
фермерські господарства	26,7	4969	12,6	187
Господарства населення – всього	15055	18668	47,3	1,24

Джерело: Дані Державної служби статистики України (стат.збірник „Сільське господарство України”), розрахунки авторів

Незважаючи на активні бойові дії на території України, нині працюють 39,3 тисяч підприємств ринкового типу, які використовують 20,8 млн га сільськогосподарських угідь, що становить 52,7% всіх сільськогосподарських угідь країни, середнім розміром 530 га. 12,78 тис. господарств з 15,85 млн га (40,1 %) сільськогосподарських угідь, середнім розміром 1251 га. Фермери організували

26,7 тис. сільськогосподарських підприємства, використовуючи 4,96 млн га сільськогосподарських угідь (12,6%), розміром кожного 187 га. Розширено землекористування господарств населення з 15,29 млн га у 2014 р. до 18,66 млн га, на 22% у 2021 р., середнім розміром 1,24 гектара.

У виробництві валової продукції сільського господарства 67,9% забезпечують сільськогосподарські підприємства разом з фермерськими, 55,3% – сільськогосподарські підприємства без фермерських, 32,1% – господарства населення і 12,7% – фермерських господарств. У рослинництві відповідно по названих формах – 71,2; 56,3; 28,8; і 14,9% (табл. 2).

Таблиця 2

**Використання землі в різних господарських формуваннях у
2021р.**

Категорії господарств	Кількість	Площа с.г. угідь, тис. га	%	Виробництво валової продукції, млн грн	%	коефіцієнт використання землі

<i>Всього</i>						
Всі категорії господарств		39490	100	712566	100	1,000
у тому числі:						
С.-г. підприємства разом з фермерськими господарствами	39301	20823	52,7	484101	67,9	1,288
з них:						
фермерські господарства	26629	4969	12,6	90260	12,7	1,007
сільськогосподарські підприємства без фермерських	12672	15854	40,1	393842	55,3	1,377
Господарства населення	15055	18668	47,3	228465	32,1	0,678
<i>у т.ч. рослинництво</i>						
Всі категорії господарств		39490	100	580268	100	1,000
у тому числі:						
С.-г. підприємства з фермерськими господарствами		20823	52,7	413005	71,2	1,350
з них:						
фермерські господарства		4969	12,6	86421	14,9	1,184
сільськогосподарські підприємства без фермерських		15854	40,1	326584	56,3	1,402
Господарства населення		18668	47,3	167263	28,8	0,610

Продовження табл. 2

<i>тваринництво</i>						
Всі категорії господарств		39490	100	132299	100,0	1,000
у тому числі:						
С.-г. підприємства з фермерськими господарствами		20823	52,7	71096	53,7	1,019
з них:						
фермерські господарства		4969	12,6	3839	2,9	0,231
сільськогосподарські підприємства без фермерських		15854	40,1	67258	50,8	1,266
Господарства населення		18668	47,3	61202	46,3	0,979

Господарські формування по різному використовують землю порівняно з середньодержавним рівнем, що *визначається коефіцієнтом використання землі*, який обчислюється відношенням питомої ваги в загальному (усі категорії господарств) виробництві валової продукції до питомої ваги використовуваних сільськогосподарських угідь. Так, якщо коефіцієнт використання землі сільськогосподарськими підприємствами становитиме 1,288 (див. табл. 2.2). За такою методикою розраховані вказані коефіцієнти по різних формах господарювання в цілому по сільському господарстві, у тому числі рослинництву і тваринництву.

Вищих коефіцієнтів використання землі досягли сільськогосподарські підприємства без фермерських з коефіцієнтом відношення до всіх категорій господарств 1,377, або на 37,7% більше, фермерські – 1,007 (на 0,7% більше). Нижчі коефіцієнти використання землі склалися у господарствах населення – 0,678 (на 32,2% нижче). У *рослинництві* вищий коефіцієнт використання землі склався в сільськогосподарських підприємствах без фермерських – 1,402 (на 40,2% вище), а нижчий коефіцієнт – у господарствах населення – 0,61 (на 39 % нижче), у всіх фермерських господарствах – 1,184 (на 18,4 % вище. У *тваринництві* вищого коефіцієнта використання землі досягли сільськогосподарські підприємства без фермерських – 1,266 (на 26,6% вище), 1,00 (на рівні всіх категорій господарств), фермерські всього – 0,231 (на 76,9% нижчі), господарства населення – 0,979 (на 2,1% нижче).

Також необхідно зазначити, що проблеми, які прямо впливають на результативність господарської діяльності фермерських підприємств, слід умовно поділити на внутрішні та зовнішні:

ДО ЗОВНІШНІХ:

- слабка підтримка з боку держави (нестабільність ринків, недостатнє фінансування науково-дослідних проектів та інноваційних технологій);
- недостатньо розвинена інфраструктура для галузі аграрного виробництва та обмежені можливості логістики (складнощі у збуті продукції);
- високі ціни на паливо, добрива, насіння та інші засоби виробництва;
- недостатня доступність кредитів і інших фінансових ресурсів для аграрних підприємств;
- негативний вплив кліматичних змін, таких як посухи, затоплення та інші природні катаклізми.

ДО ВНУТРІШНІХ:

- відсутність сучасних технологій та обладнання виробництва, які б забезпечили підвищення продуктивності, якості продукції та зниження витрат на виробництво;

- низький рівень механізації, автоматизації процесів виробництва (збільшення витрат на робочу силу та зменшення ефективності виробництва);

- відсутність дієвих систем управління виробництвом;
- низький рівень освіти та кваліфікації працівників у галузі аграрного виробництва.

Важко не погодитись, що це не всі труднощі, що впливають на рентабельність фермерських підприємств і загрожують стабільності аграрної галузі в цілому. Підтримка фінансування, впровадження нових технологій, збільшення інвестицій в інфраструктуру та логістику є не повним переліком для дієвих рішень цих питань. Також досить сильно ускладнює у вирішення поставлених завдань повномасштабне вторгнення РФ. Окремо потребує дослідження, яку шкоду нанесла росія аграрному сектору та фермерству України, що визначає подальшу наукову роботу в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Гетьманський В. О. Оцінка функціонування підприємства в умовах економічного розвитку / В. О. Гетьманський, О. І. Ляш // Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки». – 2010. – Т. 3, № 6. – С. 174 – 178.

2. Габор С.С. Ефективність як економічна категорія / С.С. Габор, В.С. Габор // Інноваційна економіка. – 2012. – № 7. – С. 14–17

3. Отенко В.І. Формування аналітичного інструментарію оцінки ефективності діяльності підприємства / Бізнес Інформ. – 2013. – № 5. – С. 231–237.

4. Стрілець Є.М. Ефективність як економічна категорія / Є.М.Стрілець. – Запоріжжя : КПУ, 2013 – С. 9.

5. Косянчук Т. Ф. Результативність діяльності підприємства та її діагностика/ Косянчук Т. Ф., Галкіна Ю. Г.// Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. - №3. – С. 121-124.

УДК 338.439.5:633.18

МАРКЕТИНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ НА РИНКУ ОВОЧЕВОЇ ПРОДУКЦІЇ